

VISIONS & CANTS
Més enllà del catalanisme

LLUÍS QUINTANA / IGNASI MORETA

Presentació

Pretenem presentar *Visions & Cants* des de la perspectiva d'un lector de l'any 1900, contrastat amb el lector actual, explicant el context polític, estètic, etc., en què va aparèixer i la lectura que en poden fer l'un i l'altre. Per això seguirem un esquema en dues parts. En la primera, presentarem aquest context, en l'àmbit general i en el personal de l'autor. Pel que fa al context general, parlarem de la situació sociopolítica i intel·lectual del moment. Pel que fa a l'àmbit personal de l'autor, parlarem de les circumstàncies biogràfiques i de la seva producció en el moment de publicar-se l'obra. En la segona, comentarem el llibre a partir de les seves tres parts.

Contextualització política i intel·lectual

L'any 1900 és un moment d'optimisme catalanista que coincideix amb un moment de profunda crisi política espanyola. La guerra de 1898 s'ha acabat amb la pèrdua de les darreres colònies americanes i asiàtiques, i el país també ha patit una derrota moral. Mentrestant, a Catalunya, els catalanistes s'estan organitzant, i això els durà al triomf electoral de 1901 a les eleccions a Corts. Aquest optimisme és paral·lel al creixement de la ciutat de Barcelona, que el 1897 ha annexionat diverses poblacions (com Gràcia o Horta) i depassa ja els 500.000 habitants; el 1900 és l'any de la fundació del Park Güell.

Context estètic

Maragall és un capdavanter del moviment modernista, que s'està proposant l'aproximació de la cultura catalana a Europa i als darrers corrents estètics imperants. Maragall se situa en un context postromàntic, però de fet planteja una lectura del romanticisme alternativa a la que havien proposat les generacions anteriors: els autors alemanys (Goethe, Novalis...) són preferits als francesos (Hugo...). Això li permet fer propostes estètiques innovadores, tant pel que fa a la versificació (irregularitat mètrica, desaparició de la rima...) com als arguments (el·lipsis, al·lusions...).

Context personal

Maragall és a punt de fer 40 anys. Ha publicat el primer llibre de poesia als 35 (edat força tardana en un poeta). Viu de les rendes deixades pel seu pare (que

acaba de morir) i s'acaba de comprar una casa a Sant Gervasi (on ara hi ha l'Arxiu Maragall); és sobretot conegut per la seva feina d'articulista al *Diario de Barcelona*, diari del partit conservador; però ell s'hi manifesta modernista i catalanista, cosa que li causarà més d'un problema. És reconegut pels vells (amb premis als Jocs Florals) i pels joves (com Ors).

Estructura del volum

Visions & Cants conté vint-i-set poemes agrupats en tres parts: «Visions», «Intermezzo» i «Cants». La part central –«Intermezzo»– conté catorze poemes en què es reflexiona sobre el pas del temps al llarg de l'any. S'hi repassen festes populars i esdeveniments quotidians, de manera que podem llegir aquests poemes com una incursió en la quotidianitat del present i les seves alteracions, les festes. A partir d'aquesta reflexió sobre el present, el llibre es desplega cap al passat –«Visions»– i cap al futur –«Cants». Les «Visions» recullen cinc personatges del passat historicollegendari català i els «Cants» contenen crides eufòriques a una joventut que ha de construir sobre unes bases noves.

«Visions»

Relectura dels mites romàntics

El 1900, alguns dels personatges que apareixen a les «Visions» eren familiars als lectors perquè havien estat tractats pels autors de la Renaixença. Víctor Balaguer havia donat a conèixer les actes del judici a Serrallonga, i a la seva història de Catalunya havia parlat del comte Arnau, sobre el qual també havia escrit un poema Anicet Pagès de Puig; Joan Garí era el personatge d'un poema de Verdager, etc. Això permet a Maragall estalviar-se'n la presentació i centrar-se en les conseqüències dels seus actes (sovint, malifetes) i no en la seva explicació; aquestes el-lipsis, però, fan la lectura més difícil al lector actual. Si els romàntics en destacaven els fets truculents (crims, sacrilegis...), Maragall estudia la revolta i l'angoixa de qui els causà. Excepte en el cas de Jaume I, es dona la paradoxa que els personatges que més interessin l'autor són els menys exemplars, i que el seu càstig destaca menys que el seu atractiu.

Personatge com a transgressor

Les «Visions» se centren, efectivament, en personatges subversius, transgressors: el Mal Caçador ha comès un pecat d'impietat (abandonar una missa per perseguir una llebre endiablada); Joan Garí ha trencat els seus vots monàstics violant i assassinant la jove Riquilda; el comte Arnau és un personatge amoral que sedueix una monja amb nocturnitat i traïdoria, i Serrallonga és un bandoler que ha comès els set pecats capitals. Tots quatre personatges han transgredit la llei d'amor i tots quatre, doncs, seran castigats: el Caçador, corrent sense descans rere la llebre; Garí, degradant-se a la condició animal; Arnau, vagant com a ànima en pena sense poder morir, i Serrallonga, essent executat. En tots quatre, però, el càstig no és etern: el Caçador manté una mirada de pietat en el seu córrer incessant; Garí és

perdonat per una «veu d'innocència»; Arnau acabarà redimit en l'última part del poema (no publicada a *Visions & Cants* sinó a *Seqüències*), i Serrallonga invocarà maliciosament la creença en la resurrecció de la carn per manifestar als homes la inutilitat de la pena que li imposen.

Tipologies narratives

Les «Visions» són narracions en vers, una forma actualment poc usual però que per al lector de 1900 no era pas desconeguda, tot i que la prosa ja s'estava imposant tant en la narrativa com en el teatre. A diferència dels autors romàntics, aquests poemes (exceptuant «L'estimada de Don Jaume») tenen una estructura molt variada i poc convencional. L'alternança entre la veu del narrador i la dels personatges és interessant, perquè progressivament aquestes s'imposen sobre aquella. En «El Mal Caçador» i «Joan Garí», una veu narrativa omniscient s'apodera de la història i només hi ha un breu intercanvi dialogat. En «La fi d'en Serrallonga», en canvi, no hi ha narrador i per tant l'estructura és la d'un poema dramàtic amb dos personatges. En «El comte Arnau» es dona una gran varietat de veus, que l'aproximen sovint a una obra dramàtica o al llibret operístic, amb alternança dels diàlegs i els cors. En els poemes, com ja hem dit abans, la versificació és molt lliure.

«Intermezzo»

Quotidianitat

Molts dels poemes de l'«Intermezzo» contenen escenes quotidianes domèstiques. Són quadres relacionats amb la religiositat («A la Mare de Déu de Montserrat», «Dimecres de Cendra», «Lo Diví en el Dijous Sant»), el món infantil («Els reis», «Sol, solet...»), la vivència de les festes populars («L'aufàbrega», «La nit de la Puríssima»); l'estiueig («A muntanya», «Després de la tempestat»), l'amor («La Dona hermosa», «L'esposa parla»).

Pas del temps: cycle anual

Els poemes de l'«Intermezzo» es presenten ordenats d'acord amb una vaga seqüència temporal anual: després de tres poemes inicials, el cycle anual arrenca amb «Els reis» (6 de gener), continua a «Sol, solet...» amb una referència a la festivitat de Sant Josep (19 de març), segueix a «Dimecres de Cendra» (febrer o març), «Lo Diví en el Dijous Sant» (abril o maig), «L'aufàbrega» en relació amb la vigília de Sant Joan (23 de juny), «A muntanya» i «Després de la tempestat» referits a l'estiu, i acaba amb «La nit de la Puríssima» (8 de desembre). Clouen la secció tres poemes més fora del cycle. Els vuit poemes centrals ressegueixen, doncs, el pas del temps al llarg de l'any.

«Cants»

Vitalisme i nacionalisme

Entre els diversos corrents estètics de l'època, molt diferents entre ells encara que els situem en l'àmbit comú del modernisme, trobem el «vitalisme», que rebutja l'explicació mecanicista de la vida, imposada pel positivisme, i reclama

una explicació dels actes humans que escapi a la mera influència de l'ambient, la raça, etc. Al marge de la raó, diu, hi ha decisions espontànies que no podem explicar i que traspuen desig, alegria, moviment...: vida, en suma. El nacionalisme pot encabir-se perfectament en aquest àmbit quan és més la formulació d'un desig que no pas una proposta política concreta. Poemes com «La Sardana» o «Cant de maig, cant d'alegria» expressen aquest entusiasme, moguts per la música o pel despertar de la naturalesa; la dansa i el cant coral (com la lletra destinada a la senyera de l'Orfeó Català) expressen alhora l'exaltació patriòtica i una percepció filosòfica d'optimisme vital.

Poesia de crítica política

«Els tres cants de la guerra» constitueixen l'última subsecció dels «Cants». Són la resposta poètica que dona Maragall a la Guerra de Cuba i la consegüent pèrdua de les colònies, un tema que l'escriptor ja havia abordat els anys anteriors en els seus articles al *Diario de Barcelona*. Al primer poema de la subsecció, «Els adéus», recull el moment –ple de presagis– en què els soldats abandonen la pàtria per anar a la guerra. «Oda a Espanya» és la imprecació a una Espanya que ha llançat els seus fills a una mort tan patriòtica com estèril. I «Cant del retorn» és la descripció del penós balanç humà dels esdeveniments de 1898, amb l'interrogant sobre la capacitat d'Espanya per regenerar-se a partir del record del passat i l'esperança en el futur.